

Alte Drucke

**Missuggused Need waimolikkud södda-riistad on/ ning
Kuida meie nendega omma hinge waenlase wasto peame
söddima ...**

Mrosterus, Juhhan

Tallinus, 1727

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-62985

Ein Saft **Dis** *is* **suggused** *aus* **Li** *off* **hant**

Reed waimolifud

g södda-riistad on/

golt *ring* *ning* *vor* *für* *Yolo*

Quida meie nendega

omma hinga swaenlaste

wasto peame söd.

dima/

Selleri ärra

Süssmisse ning Kostmisse

A wisil übbes jutlusfes/

van *dr* *amis* *peti/* *Rittm.* *Johan*

P. P. K. *G. H. A. H. H. H.* *Martens.*

Se dinnis Kaplan ning Koolmeister

Gubhan Brosterus

Viirsalo Kappellis ma-eti

p. 36.

Wihell. *neu* *4mal* *päwal* *g. z.* *Wih.*

1726 *Aastal.* *culum* *vita.*

TALLINNA

Johan Köler trükkis 1727 aastal.

Kullamäe Eihelkonna

ning

Piirsalo Kappelli rahwale

andko

Se helde **S**umma / meie **J**h
sanda **J**esusse **K**ristusse **J**ssa / ar
mo / et seinnane õppetus / mis
nende heaks neile kätte antakse /
woiks siiggida nende par
randamisest /

et

need holetumad wottaksid ül
lesärkada ommast raskest pat
to unnest ;

JOHANNES PIIR

1640

Ning

Et need / kes omma
hinge eest jo murret kand
wad / wottaksid weel surema ho
lega ennaast waimolikko södda
riistadega ehitada/

ning

julgeste

Kurrati / ma-ilma ning
omma kussa süddame wasto
panna / omma Onnisteggia Je
susse kääst abbi otsida / ning temmä
wäe läbbi surmani patto wasto
woitelda / ning wiimaks
woimust sada.

Sedda

Goswib neile kui omma armsa
kuulhattele keigest süddanest
nende Dypetaja/

Hinrik Ruislem.

*Halleluja! * Surin con*
Novemb. Ewes. V. 14. 1733

Ärka üles / kes sa maggad /
sa touse üles surmüst / siis wal-
gustab sind Kristus.

Esaia XLV. 24.

Sagawesse Issanda ehk
Jesuse Kristuse sees on mul
teik õigus ning wäggi.

Matt. VII. 7. 8.

Palluge / siis peab teile an-
tama / otsige / siis peate teie
leidma / kopputage / siis peab
teile lahti tehtama.

Seft kes ial pallub / se saab /
ja kes otsib / se leiab / ja kes kop-
putab / sellele tehhakse lahti.

*A confiteor * * * * *
Edu gōfärbe * * * * **

Elde ning armolinne

Jummal / meie Jesanda

Jesusse Kristusse Jsla /

fes sa olled omma armsa

Poia Jesusse surima pär-

rast meie keikile woinnust

patto / kurrati / ning surima peäle saatnud ning

annud / hallasta meie waeste peäle / ning õp-

peta meid pühha Waimo läbbi diete tunda

ma / et meie sureliffud olleme ning et meie

wottaksime diget tarkust nouda. Se dige tar-

kus on sind wagga lapse wiisil, kartma / ning

sedda/mis kurri on/ommas süddames diete tunda

ma ning wiiskama / se on dige motstus. Meie

olleme sin fo-us sinno sullase/meie dnša Kaplani

ning foolmeistri/kehha matta muilasse / kust se

on wo-otud; se hing on sinno lāes/ ning ühtegi

wallo ei putu ennam temmasse mitte. Keik

temma mürrē/waew nink piim on dnša ossa sa-

nud sin / ta kandis risti ilma peäl / on surnud/

ellab siiski weel. Walle risti-innimesed ei tun-

ne omma hirmsat patto haigust ehk hädda/se-

pärast on nende lotus tühhine / ja nende ust

õks walle ust / sest nemmad ei tunne / ning

tõhagi tunda omma süddame kurjust / se pärs-

ning himmude järrele ellawad; kuse meid / ar-
mas Jummal / Jeesuse Kristuse meie kalli Luts-
nastaja pärrast / kelle sanna peäl meie teine teis
sega süddamest pallume: Jēsa Meie 2c.

2 Tim. II, II. 12. 13. *5. teräga*

SE on üks tõssine sanna:
Sest kui meie ühhes olle-
me ärrasurnud / siis peame
meie ka ühhes ellama.

Kui meie kannatikkud olle-
me / siis peame meie ka ühhes
woollitsema; kui meie ärrasal-
game / siis salgab temma meid
ka ärra. *Näe ühheskäsi: Kui Eumina*

Kui meie ei uõsu / siis jääb
temma tru-iks. Temma ei woi
issi ennast mitte ärrasalgada.

Kui kegi ka woitleb / ei anta temmale
mitte kroni / kui temma ei woitle diete /
ehi Jummalas kasso järrele.

2. 25. Nenda

Stenda mainitses se pühha Paulus sedda õppetajad Timote-ust 2 Tim. II, 5. et temma kui üks hea Jeesuse Kristuse sõda-mees piddi woitlema. Üks ilmalik sõda-mees woitleb ilmalikko sõda-riistadega; agga üks waimolik sõdamees woitleb waimolikko sõda-riistadega.

Kes on üks waimolik sõda-mees? Kõlm. 1.) igga üks õige ustaw õppetaja / kes südda-mest on pattust pöödnud / iggapäwa patto wasto panneb / ning kelle jutlus ei olle mitte innimesse mõnnusatte tarkusse sannadega / waid waimo ning wõe üsles-näitmisese sees. 1 Kor. II/4. Kes niolstab õiete ärrajagada se tõ-e sanna. 2 Tim. II, 15. 2.) igga üks tõsine risti-innimenne / kes omma patto hädda tunneb ning Jeesuse sisse ussub / kelle sees pühha Waim on / kes omma pattuste hümmude wasto panneb / ja neid surretab / nenda et temma ei wotta omma kurja hümmo järrele tehha.

Meitspärast nimmetakse neid sõda-mehi kiks? Kõlm. sepärast et neil on mitto waenlast / kes neid püüdwad hukka sata / kurratma-ilm ning meie lihha ehk kurri pattune süda; õppige sedda laiemalt, meie Katekismuse ramato kolmandama ning kuendama palwe selle tusest. Stendefunnaste waimolikude waenlaste wasto peawad Jummalale lapsed / olgo nems mad õppetajad ehk kuuljad / sõddima ehk woitlema waimolikko sõda-riistadega.

Wile

Misfugguse on need waimoliikud sōdda-
riistad? Kostm. ühhe sannaga on Jummal
arm ning wäggi/mis temma meile Kristusse
pärast tootab ning annab meile ülem abbi/
ning ehhitab meid mitmesuguste sōdda-riista-
dega / mis meile se pühha Paulus laiemalt üs-
lesarvab Ewes. VI, 13-17 salmist sadil.

Misfuggune on se esimeste waimoliik sōd-
da-riist? Kostm. se on se tōdde 14. salm. üts
tōesine meel / Ewes. IV, 21. 22. keif mahha-
jätma ning wihtama / mis Jummal taht-
misse wasto on / ning 23. salm. Jummal
armo läbbi ennast pārw pārwalt uendama / ue
melega ennast ehhitama / nenda et se uus meel
ehl uus innimenne selle wamma inimisse ehl
pattuse süddame himmude wasto panneb.

Misfuggune on se teine sōdda-riist? Kostm.
14. salm. se on meie Jōsanda Jesusse digus/
ehl keif se / mis temma meie heaks on teinud/
ning kannatanud / sest kes omma patto hād-
da tunneb / pūab sest lahtri sada / ning hoiab dige
usō läbbi Jesusse pole/kui üts wōdetti laps om-
ma emma pole; selle peäle pūab kurrat ikka
sūd tōsta / et pat alles temma sees on; agga
Jesus wastab: minna ollen temma pattud kan-
nud ning maksnud / temma tunneb / lahhetseb
ning nuttab neid / ning usub minno / omma
dunnisteggia sisse / sepārast ollen ma temmale
keif pattud andeks annud / ning min-

na seisan temma rest / ning arvan omma wag-
gadust ning digust temma ommaks. Kes sed-
da diete oppib tundma / se woitleb rõmoga pat-
to / kurrati ning ma : ilma haukutamisse
wašto / ning ehhitab ennast ikka allatsi pallu-
des Jesusse digusie ning waggadusega / se on
temma raud-rie.

Misjuggune on se kolmas sõdda-riist? R.
se on se pühha Ewangelium ehl rõmus san-
num / et Jummal on omma Poia läffitanud
lunnastajaks ning õnnisteggiaks / tootab ning
annab temma pärrast rahho ning armo neile /
kes ei tahha ennast patto sanna kuulda. Kes
sest rõmo ning armo sannast kinni peab / se
woib feelmata kää rahho te peäl / ning juls-
geste seista omma hinge waenlaste wašto.

Misjuggune on se neljas sõdda-riist? Kostm.
Se on se dige ust / mis Jummal omma san-
na ning pühha Waino läbbi nende süddam-
sees sütab / kes temma sanna kuulwad / ja sei-
sist pattuist põdrwad. Se ust nimmetakse kil-
biks / sest et ennemüiste need kilbid ollid sõdda-
meste warjaks / et need noled / mis need waenla-
sed nende peäle lastsid / ei woiud neile kahjo
tehha. Waat nende alab se dige ust / mis
Jummal armo ning tootusse sannast kinni
peab seik kurrati hirmutamisse noled taagasi /
ning woib julgeste mõttelda ning ütelda : Jums-
mala peäle tahhan ma lösa / ja mitte karto

neid hinge waenlasti; mis joudwad nemmad
mulle tehha / kui Jummal mo abdimées on?

Missuggune on se wies södda-riist? R. Se
on se dige tödsine lotus 1 Tessal. V, 8. se nim-
metakse raud-kübbarakse / sest et ennemuiste need
raud-kübbarak olli söddameeste pea warjaks
waenlaste raiumisse wasto; waat nenda lodab
üks waimolil söddamees Jummal tootusse
peale; ning kui kurrat / ma-ilm / ning temma
omma usmata südda tedda hirmutawad sedda
wisi: sinna olled üks waene / ning ramnoto /
sinna ei joua omma wäest ühtegi / pat ning
teised kurrad innimesed on wäggewamad sind /
se on ilma / mis sa mõtle / et sa tahhad pat-
to peale woinust sada; aga temma lodab siis-
ki julgeste Jummal peale ning mõtle ja üt-
leb: Jummal on mulle sedda wisi abbi toota-
nud / ärra karda mitte / Minna ollen sinno-
ga; ärra taggane mitte / sest et minna
ollen sinno Jummal; Minna annan süs-
le rammo; minna aitan sind ka / Minna
to-etan sind ka omma digusse parrama
käega Esaia ram: XLI, 10. Selinnane lo-
tus on siis kui üks kowwa raud-kübbar / ning
ei karda kurrati hirmutamist ühtegi.

2. Missuggune on se kues södda-riist? R. Kest-
se on Jummal Sanna / mis meid rumma-
lussest päästab ning targaks teeb / et meie õp-
pime: pääw: pääw: / südda meie peame ning

Winn

10015

woime omma hinge waenlased mahhalda. Se
 nimmetakse modgaks. Sest osee kui üks ilmalik
 södda-mees ommad waenlased modgaga mahha-
 löbb; nenda löbb üks waimolik söddamees om-
 ma hinge waenlased Jummalal sammaga mahha/
 kui temma södda armastab / öppib ning ussub.

Mis läbbi same meie need södda-riistad kät-
 te? K. palwe läbbi / 18. salm. kes süddamest
 ning allasti Jummalat pallub / ning ei täddi
 ärra / södda ehhitab Jummal keige waimoliks
 ko södda-riistadega / ning annab temmale en-
 nam raimno / kui temma moistab palluda/
 ning pühha Waim pallub temma eest / kui
 temma ei moista diete kuida / ning mis temma
 peab palluma. Rom. VIII, 26, 27. Södda-
 melik ko palwe läbbi same meie keik / mis meile kei-
 ge-ennamiste tarwis lähhab hinge polest. Mis
 teie ial pallute minno nimmel / södda tah-
 han minna tehha / et Jēsa saaks au-ustud
 Poia läbbi. Kui teie niiddagi minno nim-
 mel pallute / södda tahhan minna tehha.
 Joh. XIV, 13, 14. Jēsanda sanna on tõdsine/
 ning mis temma tootab / södda teeb temma tõesti
 tdeks.

Agga mis lähhab õhhe dige riisti-innimesele
 weel tarwis / kui temma tahhab diete woitelda?
 K. nenda kui üks ilmalik söddamees / kes om-
 mad waenlased tunneb liggilähhidel ollowad/
 walwab / ning ep, olle holetu egga minu mag-
 gama/

gama / waid panneb hāsti tāhhele / kusti poolt /
ning mil wiſil waenlane temma peāle kippub /
ſeſt temma tunneb ſedda kāl / et temmal neiſt
parremiſt ſōdda-riiſtuſt ep olle abbi / kui temma
maggab / ehſ holetō on ; nenda peab ūſs wai-
molik ſōdda-meſs ehſ uſkil innumenne walwa-
ma / ſeſamma pārraſt walwage 13 ſalimis.
ſe on / temma peab Jummalā ſannaſt hāsti d̄p-
pima / kuſt polt ning mil wiſil need h̄inge
waenlaſed temma peāle pūūdwaḁ tulla ning
woimūſt wotta. Agga Jummalā ſanna d̄p-
petab ſedda / miſ Jummal tabhhab meie h̄inge
ōnniſtuſſeſs / et meie peame pārris = patto ning
teggō pattud dieſe d̄ppima tundma / ning hās-
ti tāhhele pannema / kudda ſe pārris = pat ehſ
meie kurri pattune ſūdda teggō pattude / ſe on /
ſeigēſugguſte kurja h̄immude / mōtteḁ / ſanna-
de ning teggudega meid pūab Jummalāſt ā-
ralahhutaḁ. Keſ ſedda d̄ppib tundma / ning
panneb nende ſawwaluſt tāhhele / ſe walwaḁ /
ning kannab hoolt / et temma palwega Jummalā
kāeſt nende waſto woib abbi ſada / ſepārraſt mai-
niſeḁ meie Jeſand Jeſuſ Kriſtuſ korwaſte ;
walwage ning palluge 12. Mat. XXVI,
41. Mark. XIII, 33, 37.

Waatte / keſ Jummalat ſeigeſt ſūddameſt
pallub / et temma tabhhaſ ſedda omma waimolik-
ſo ſōdda-riiſtadeḁa ehhiḁaḁ / ning walwaḁ / ehſ
panneb hāsti tāhhele / ning d̄ppib pāāw pāwale
iffa

iffa parreminne moistma / mis hea nou Jum-
malal on meie parrast / ning missuggused fur-
rati / ma-ilma ning meie furja süddame fur-
jad nouud on ; se woitleb diete ehk Jummalala
pääso ning tahemisse järrele otsani / kunni tem-
ma õnisa surma läbbi feigede hinge waenlaste
kimpust foggoniste pääse / ning saab au kro-
ni/se on Jummalat pallest pallest nähha igga-
wesses ellus ning rõnuss.

Kes agga waimoliikuiust sõdda-riistust ei
holi / egga neid Jummalala käest raskeste ei pal-
lu / ei tahhagi Jummalala sannast õppida tunda-
ma / mis temmale tarwis on tunda / uskuda
ning tehha / kui temma tahhab õnsaks
sada / se ei woitle mitte / ehk kui peält ollaks
nähha / et temma woitleb / ei woitle temma
süski mitte diete ehk nenda / kui kõhhus on/
ning ei sa kätte au fronti ehk iggawest ello. Et
se nääud minnule ja keikile wägga tarwis on/
et meie õppime tundma Jummalala sannast/
tudda meie peame diete woitlema / kui meie tah-
hame õnsaks sada / ning missuggused need on/
kes diete ei woitle egga õnsaks ei sa. Eus
tahhame Jummalala nimmel meie etteloetud
sannadest tahhele panna :

Kuida meie diete omma hinga
waenlaste wasto peame woitlema
nenda et meie õppime:

I. Mil wiſil meie diete woitleme/
ning mis laſſo ſeſt tulleb.

II. Mil wiſil innimenne mitte diete
ei woitle/ning mis iggarwenne laſ-
ſo ſe peäle tulleb.

Kallis Önniſteggia / Jeſus Kriſtus / ſa
ollſed ättelnud : Joh. XVI, 33. Ma-
il-
mas on teil abhaſtust ic. ſepärraſt öp-
peta meid tundma / kui hirmsad meie hin-
ge waenlaſſed on / et meie kotwaste ſin-
no pole hoiaime / ning ſinno ſanna kule-
me ; Öppeta meid diete nende waſto
woitlema / ning önniſta ſeks omma kal-
liſt ſanna. Kule meid / armas Jeſand
Jeſus Kriſtus amen.

Arge mötlege / armad kuulſad / et ſe äks
tähhä jut on / mis digeſt woitlemiſeſt pühhas
kirjas öppetakſe; ſeſt kui ſe ei ſa önsakſ / kes
woitleb / agga diete ei woitle; paljo wähhem
ſaab ſe önsakſ / kes ei üſſu niſugguſt woitlemiſt
ſarwis ollewad / ning ei wotta ettegi woitelda/
egga murret ſanda / ludda ning mil wiſil tem-
ma peab woitlema. Pange tähhele / mis
meie Jeſand Jeſus Kriſtus ütleb Luk. XIII,
24. paljo püüdwad ehk otſiwad liſtaſt
wärrawalt ſiſeminna / ehk Jummalä
ſapikſ ſaba / ſa ei woi mitte / niſſepärraſt et
ennmad ei woitle diete / ſe on / nemmad ei tah-
ha

ha omma pohjatuma hänge hädä sūddamest
tunda egga wihkaba / nemmad ei tahha Je-
susse sanna kuulda / egga ma-ilma tūhjad kom-
bed ja rōmo mahhajatta / nemmad ei usu / ei
tahhagi uskuda / et JEsus nende sūddant woi-
ueks lua / ning sepärrast ei woitse nemmad pal-
wega / kunni nemmad ue mele sawad; ning ei
nemmad lūl kelega palluwad / kōrwadega Jum-
mala sanna kuulwad / omma walle usoga rah-
hul on / ning sedda wiisi pūūdwad dñsaks sada /
ei sa nemmad siiski dñsaks / sest et nemmad ei
lasse Jესusse Waino lābbi ommad. pattused
himmud surretada / egga woitse diete Kurrati /
ma-ilma kōmbede / egga omma enneje kurja
himmude ning rummalusse wasto.

Sepärrast ütles pūhha Wainu salm se
on üks tõeline sanna / üks sanna / mis üpris
wägga tarwis ning wāart on / et sa sedda usud /
nendatao / et sinna / kui sa sedda põlgad / hulla
lāhhād. Sedda kinnitas meie Jōsand Jესus /
kui ta nähtawal kōmbel ma peäl ellas. Joh.
XII. kui temma ütles 48. salm: Kes mind
põlgab / ning ei wotta minno sanna was-
to / sel on jo se / kes temma peäle kōhhut
moistab; se sanna / mis ma ollen rāgi-
nud / se samma moistab temma peäle
wiimisel pāwal kōhhut.

Kes nāūd ei tahha wallatuma kōmbel om-
ma hänge dñnistusi ka-utada / se hakkab mur-
retsema ning motsema ;

I. Of

I. Oh armas Jummal/ mis pean min-
na teggema / et ma woifsin õnsaks sada?
K: sinna pead ilmapattota ollema/ nenda et sinno
sees ei pea ühtegi kurja himmo/ kurja mõtte/ kur-
ja sanna/ egga kurja teggo ollema.

Kui nõud inimenne püab sedda wärki olla/
siis tunneb temma / et temma omnast wäest
ühtegi ei arranda / waid et pat temma sees
weel ennam mäsab / ning / sedda ennam Jum-
mala pühha kässt kurja kelab ning head käs-
sib / sedda ennam wottab se pat woimust; ning
se waene innime tunneb/ et ta koggoniste nõdder
ning rammotu on / et temma kuigepiddi ei woi
patto wasto seista / nenda kui Jummal sa-
na õppetab Rom. VII, 8-11. Siis hakkab
temma moista / mis pattustõõdmisse lau-
lude sees on üleskirjutud / Lawida Laul. R.
XXXVIII, 2-6. 26.

II. Agga mis nou on siis? K. se on par-
ras nou / et se waerwatud pattune inimenne
õppib sest tundma / kui hirmsaste kurrat ted-
da patto läbbi on rikkunud / sõlmatumaks
ning rammotumaks teinud / nenda et temma
ei woi omnast wäest ühtegi kurja himmo peä-
le woimust sada / paljo wähhem jouab temma
patto koggoniste ka-utada; sepärast peab ni-
suggune waene pattune palwega woistlema/
ning mitte arratüddima pallumast / et Jum-
mal tahhaks temma peäle hallastada.

III. Kui Jummal püst tahhab / et inni-
 menne peab ilma pottota ollema / ja inimenne
 ei woi / kuis ta siis woib lota et Jummal tem-
 ma peäle wottaks hallastada? K. Sedda õp-
 petab meid se pühha Ewangeliium / ehk se rõ-
 nus sammum / se kulutab / et Jummal omma
 Poia keikile inimestele / kes Kurrati meel wal-
 la allg sanud / on lakkitanud lunnastajaks
 ning Onniesteegajaks / sest nenda õppetab Jum-
 mala sanna Rom. VIII, 3. 4. Sest / mis
 püst ei woinud tehha / sest et temma lihha
 läbbi ranumoto olli / sedda teggi Jum-
 mal ning lakkitas omma Poia patto lih-
 ha náo sees ning patto pärrast ja moietis
 patto hukka lihha sees.

Et kässo digus peaks täieste sündima/
 meie sees / kes meie ei kái lihha kuid wai-
 mo järrel.

Pärrast pead sinna pühha Waimo sanna die-
 te õppima / siis hakkad sinna tundma / et Jeesus
 neid õnsaks kidad / kes waesed waimus / ning
 omma patto pärrast furwad on Märth. V. 3.
 4. ning annab nisuguste / et neil nálg ning
 janno ehk üks allati suur himmo on Jeesuse
 armo ning abbi järrel / keik pattud igaweste
 andeks / kui nemmad agga jäwad kindlaste
 surmani Jeesuse pole hoidma.

IV. Kuida woib üks waene pattune / kelle
 meles se ustinata meel ning pattune ello ep olle
 en

ennam maggus / waid üls raske koorm / find-
laste ning surmani Jესusse pole hoida? Kostni.
temma peab Ewangeliummist / ehk armo-ning
rõmo-õppetussest selgeste õppima tundma keif
sedda head mis temma Jესusse läbbi on sanud/
sest / kes sedda diete ning ifka parreminne pääro
pärwalt püab moista / se saab wäggewaiks ning
kangemaiks / et temma julgeste woib omma hin-
ge waenlaste wasto woitelda / Wilem. 6. salm.
sest / et Jესus omma kannatamisse / surma ning
üllestoumisse läbbi neid on ärrawoitnud ning
mahhalõnud / ning neile / kes omma patto häd-
da tundes temma pole dige ussoga korowaste
hoidwad / woinust tootanud. 1 Kor. XV. 57.

V. Mis on keif se hea / mis meile tulleb Jეს-
susse läest? K. mis pühhas kirjas mitmes pai-
gas ning laiemalt õppetakse / tahhan ma sedda
mõda / kui Jესus mulle sedda on annud / uskuda
ning moista / nende heaks fulutada ning selletas-
da / kes ilma lawwalusseta Kristusse armo läbbi
püüdwad diete woitelda. Jესus Kristus las-
ko sedda minno ning mitme tuhhande rõmuks /
ning sureks usso kinnitamiseks saggida. See
pärrast kuulge Ewes. Nam. II, ning piddage
meles keif sedda rohket head ning ilmaotsata riik-
kust / mis meil on Jესusse Kristusse sees. 4. 5. 6.
salm. Agga Jummal / kes rikkas on hallas-
tusses omma rohke armastamise pär-
rast / misga temma meid on armastanud.

On ka meid / kui meie ülleastmisse
lâbbi surnud ollime / Kristussega ellawaks
teinud. (armust ollete teie õnaks sanud).

Ja on meid ka ülleärratanud ja ka
taewalikkude sekka seâdnud Kristusse Je-
susse sees. Rom. VI, 3-6. Ning et hõlsti
wootaks mõttelda / kes teab / kas minna nende
hulgast ollen / kes Kristussega on surnud /
ning kellele Jესusse surmast kasso tulles; siis
õppetakse selgeste / et keif woivoad Kristusse
surmast kasso sada 1. Kor. XV. 21. Sest / nen-
da kui Adamsi sees keif ärrasurrewad /
nenda peab ka keif Kristusse sees ellawaks
tehtama. Sepärrast / et meie Jēsand Jēsus
Kristus meie pattude pärrast on kannatanud
ning risti kâljes surnud / se on Jummalale mees
ni paljo / kui olleks iggajaks omma patto sü-
pärrast kannatanud ning surnud; ning et Je-
sus ei jäänd surma ning hukkatusse sisse / woid
pâsis omma üllestõusmisse lâbbi / ning on
woimust sanud kurrati / patto / surma / ning
põrgo peäle ning wallitsēb taewa au ning rõmo
sees iggaweste; sepärrast arwas Jummal omma
iggawesse ning keigetargema nou lâbbi sedda
keigede innimeste kassuks / kui olleksid nemmad
jo keif surmast ning hukkatussest pääsnud /
kurrati / patto / surma ning põrgo peäle wois-
must sanud / ning taewa au ning rõmo sisse
asjutud / kui nemmad agga sun armo alal
omma

omma patto hādā tūndwād / ning tōeste Jē
susse Kristusse sisse uskwād.

VI. Kus keif innimesse Kristussega on sut-
nūd / māhama-etud / āllestousnūd / ning taewa
lānūd / mikspārrast ātleb siis meie Jēsand
Jēsus Matt. VII. 14. 13. Minge sisse
kitsa warrawast 10. Sesamma armolinne
Jēsus / kes se hea nou leigede innimeste heaks
on piddanūd / ning keif sedda head neile pakkub/
se on ka digusse polest seādnūd / et need / kelle
kasfaks keif se hea / mis Kristus keifile on
saatnūd / peab tullemia / et need pearwad ommad
hirmsad patto sūd diete tūndma / ning lahhet-
sema / ja nenda dige usōga Jēsusse pole hoid-
ma ; sest Jēsus tahhab issi sedda head patto
tūndmisse / lahhetsemisse ning usō tōōd meie
sees algada ning lōppetada eht forda sata otfas-
ni. Wilip. I. 6.

Handwritten initials and marks.

Kes nūūd sesinnatse pūhha Jummalā nou
ning kāsso pōlgab / se lahbutab omma uskma-
ta mele lābbi ennast Jēsussest / sest et temma
omma sūddame kurrust ei tahha tūnda / wihka-
da egga uskuda / et temma patto / kurrati ning
ma-ūma peāle Kristusse sees on wōimust
sanūd / ning wōel ifka wōib wōimust sada.

VII. Selleta mulle āhhe tāhhāndamisēga /
et ka need innimesse / kes omma uskмата ning
wallatuma mele pārrast hukka lāhhāwad / Jē-
susse lābbi tōeste on lunnastud / ning surmast /

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or additional note.

pattust/ ning kurrati melewallast päästetud?
 Kosim: sedda tahhan ma sinno õppetussels ning
 parrandamisels heal meel tehha/ning selletada
 innimesse kombel sinno lihha nõdrusse parrast:
 Wata/ kui üks innimenne suurt rõlga on tei-
 nud ja teisi petnud/ning peaks se parrast teige
 omma ello aia wangisse jama/ning üks rikkas
 ning armolinne innimenne maksab keif temma
 rõlga; siis pääseb temma wangist/ ei mitte se-
 parrast/et temma ueste ning melega peab suurt
 rõlga teggema ja teisi petma/ waid et temma
 sure hõlega ennast pettusse tõ eest peab hoidma;
 agga kui temma hädda parrast rõlga teeb/ siis
 seisab kõi temma lunnastaja temma eest; agga
 kui temma wallatumal kombel ning melega
 rõlga kaswatab pääw päwast/ ning omma
 lunnastaja heast mainitsussesi ei holi/ siis
 ka-utab temma isfiennast omma sõi ning rõlla
 läbbi ärra; nenda saatwad ennast hukka/ sedda
 Jesus Kristus täieste on lunnastanud/ kui
 nemmad ei holi omma kalli lunnastaja õppe-
 tussesi ja mainitsussesi/ waid omma rumma-
 lusse ning wallatusse siise wotwad jada ning
 sedda peälegi ühhest päwast teise kaswatada.

VIII. Selleta sedda weel ühhe teise tahhan-
 damisega! K. kui üks hirmus waenlane on
 üht inimest wangiks sanud/ ja waerab sedda
 kurjaste; agga üks wäggewam sedda päästab
 ning lunnastab sedda wangi/ eks siis se wang
 elle

olle omma waenlase lääsi lahti/ning efs temma
ei tunne / et temma kōhhus on omma lunnas-
taja ning ärrapäästja sanna kuulda? Kui
temma siiski waenlase alla jooffes meel/ kas ta
siis woiß süüd tõsta omma lunnastaja peäle?
Ei mitte. Nenda on Kristus Jesus keik innis-
messed / kes patto läbbi kurrati wangiks sanud/
omma kalli kannatamisē ning surma läbbi
päästinud ning lunnastanud patto / surma ning
kurrati lääsi/ et neimad piddid temma armo-
rigis temma al ellama ning tedda tenima ig-
gawesse digusse / waggadusse ning õnnis-
tusse sees. Kes nüüd wangi põlwet ehk patto
hädä ei tahha tunda egga uskuda / et Jesus
tedda on täieste päästinud / ning et Jesus tem-
ma abhimees ifka tahhab olla hinge waenlaste
wasto / waid arwab emmesel parrama põlwe
waenlaste al ollewad / se jääb surmani kur-
rati / ma-ilma ning patto orjaks ning
põlgab Jesusē kallist lunnastamisē hinda
ärra / mis sure waewa ning walloga temma
eest olli makstud; seinnane ei woiße kurrati/
ma-ilma/ pattuste kombede/egga omma kurja
himmude wasto / waid tenib neid kui üks orri.

IX. Kes woißleb siis diete? Kostim: se
woiße diete / kes nenda omma patto kurjust
süddamest on hakkand tundma / kui meie I. II.
ning III. kostimisē sees olleme selletanud; ning
kes nenda oppib keik sedda head / mis temmal

win in Luth. 11. 21. on

Handwritten header in a cursive script, likely a title or reference, partially obscured by the binding.

on Jēsusē Kristusē seēs / selgeste moista nīng
 usma / kūt meie IV. nīng V. kostimise seēs
 ollene kuulnūd. Se woib ūttelda julgeſt:
 minna ollen Kristusēga ſūrnūd / nīng ka mah-
 hama-etud / minna ollen Kristusēga ūlleſtous-
 nud nīng taewa lāinūd / minna ei karda ſur-
 ma / kurratit / ſeſt et minno Jēsus neid on
 ārrawoistnūd ; ma ei kardagi patto ſūūd / ſeſt et
 minno Jēsus neid on enneſe peāle wotnūd / mah-
 hamatnūd nīng kuſtutanūd. Et minna patto
 ennam ei armasta / waid Jēsusē minno On-
 niſteggia / ſiſſe uſſim / temma kāeſt patte
 andeſē-andmiſt ſaan / nīng kēiſ abbi temma
 kāeſt lodan nīng oſan ; ſepārraſt woin ma
 julgeſte ūttelda : Rom. VIII, 31-34 ſalmiſt
 ſadiſ. Ons Jummal meie eeſt / keſ julgeb
 meie waſto olla ? Keſ omma enneſe Boi-
 ale ei olle armo annūd / waid on tedda
 meie keſgede eeſt ārra-annūd / kuida peaks
 temma mitte kēiſ temmaga meie kēiſt
ma ? Keſ julgeb nende peāle ſūūd tōſta /
 tedda Jummal on ārrawallitſenūd ?
 Jummal on / keſ digeſē teeb. Keſ on
 ſe / keſ woib hukkamoista ? Kristus on
 ſe / keſ on ſūrnūd / nīng mīs weel ennam
 on / keſ on ūlleſārratnūd / keſ ka on Jum-
 mala parramal kēiſ / keſ ka meie eeſt
 paſſub. (†) * *Handwritten note in a cursive script, possibly a signature or reference.*

X. Kaſ ſiis patte / kārret nīng / ma-ilm
Handwritten text at the bottom of the page, continuing the narrative or providing a conclusion.

ei waewa neid ennam/ kes nenda korowaste Jes
suse pole hoidwad ning woitlewad? R. siin
armo aial on Jummal laste woitlemisse järg
ning põlwe/ sepärrast ei pea nemmad meelt
ärraheitma/ waid julged ollema ning kannas
tama. Sest õõldakse siin 2 Tim. II. 12. Kui
meie teummaga kannatame. Kannatus
lähhab nelle tarwis/ kes diete pühidwad woit
elda/ Ebr. X. 36. siis nemmad wimaks ifka
woitwad ehk sawad woiwust. Neile/ kes
Jummalat armastawad/ ning omma hinge
waenlaste kiusatusse ning arowatellemisse was
to pannewad/ pearwad keif nende waenlaste
waerwamisest ning nende ennaste eksitusest
heaks tullema/ nenda kui meie õppime Rom.
VIII. 28. ning V. 3. 4. 5.

Sepärrast ütleb meie Jeesand Jesus: Matt.
XXIV. 13. Joh. Sall. Mäitm. II. 10. olle tru
surmani/ siis tahhan minna sulle ello kro
ni anda. ning 2 Tim. II. 3. Ärra mõtle:
fust ma saan sedda tarkust Jesust diete tunda/
ning keigesugguse risti al kannatlik olla? Ku
le/ mis Jummal omma sanna sees ütleb:
Jakob. I. 4. 5. 6. 17. Pallu agga süd
damest/ ning ärra tüddi pallumast Jesusse
nimmet/ siis Jummal kuleb ning juhatab sind
omma targa nou ning sure wõega/ nenda kui
sedda tootakse. Luf. XVIII, 1. ning 7. Joh.
XIV. 13. 14.

Nääd pangem lähhidelt ka tähhele/mis kas-
so sest tulleb / kui meie nenda woitleme ning
woiteldes kannatame. 11 salm: Kui meie õp-
pime moistina / et meie olleme Kristussega sur-
nud/ning et temma meie pattud on ka-utanud/
ning tahhab ikka veel meie woimust anda/siis
woitleme meie head usso woitlemist; ning el-
lame Kristussega ühhes siin usso läbbi / ning
teises ilmas pallesse; siis wallitseme meie
siin kui kuningad usso läbbi waenlaste hulga
seas; ning teises ilmas iggawesse au ning rõ-
mo sees / nenda et ükski hinge waenlane ei sa
meie liggige.

Kuida ellatakse siin Kristussega? Kostm: kes
wottab diete woitelda ning allati Jeesusse pole
hoida / selle ello on Kristus isgi usso läbbi/ Kal.
11. 20. Minna ellan / mitte ennam min-
na / waid Kristus ellab minno sees; sest/
mis minna nüüd ellan lihhas / sedda el-
lan minna Jummalala Pota ussus / kes
mind on armastanud / ja ennast isgi
minno eest ärra-annud. Joh. XVII. 23-26.
Sest tulleb se suur kasso / et neil / kes diete
woitlewad/ning kelle sees Jeesus ellab usso läbbi/
on (1) Jummalala arm/ Jummal heidab rõhkes-
te nende peäle armo / ning kinnitab nende süd-
damed omma iggawesse armo läbbi Cor. XIII.
9. Se on hea / et armo läbbi süddant
kinnitakse. Rom. V. 15. Meil on (2) pattude
andeks

andeks-andminne se sure armo rikkusse parrast.
 Erw. I. 7. Jummal Poia läbbi on ärra-
 lunnastamine / temma werre läbbi pat-
 tude andeks-andminne / temma armo rik-
 kusse järrele. Neil on (3) iggarvenne digus/
 Jummal arwab neid pühhaks/digeks/ja ilma-
 pattota ollewad Kristusse parrast 1 Kor. V. 11.
 Jummal on tedda / kes ühhefski pattust ei
 teadnud / meie cest patto ohwriks teinud/
 et meie piddime Jummal digusseks sa-
 ma temma sees. Rom. IV. 5. Separrast on
 neil (4) rahho Jummalaga / neil polle ennam
 tarwis Jummal wihha karta / waid woiwad
 julgeste teige ihho ning hinge hädda sees Jum-
 mala liggi minna ning tedda palluda / et kül
 furrat / ma-ilm nings pattud nelle hirmo tewad
 Rom. V. 18-11. Et meie nüüd uesust'ollemie
 digeks sanud / siis on meil rahho Jumma-
 la jure meie Jäsanda Jesusse Kristusse
 läbbi. (5) On nemmad Jummal lapsed/tedda
 Jummal issi omma armo sanna läbbi on sün-
 nitanud Jak. I. 18. Temma on meid sünni-
 tanud omma tahtmisse järrele / toe sanna
 läbbi.

Erwes. I. 5. Jummal on meil enne ärra-
 maramud laste kobbut Jesusse Kristusse
 läbbi ennese sees omma tahtmisse hea me-
 le parrast. Neil on (6) pühha Waim / kes
 neid satab ning juhatab / ning on nende igga-
 wesse

Gott Lest .. *aus der* *W.*

Wiesuggune on siis teises ilmas nende ello/
kes diete woitlewad? Kestim. se on ni suur / ni
fallis / nenda tais romo / et ükski ei woi omma
nõdra moistusfega sedda siin ilmas ärramois-
ta / egga selgeste kulumada 1 Kor. II. 9. 1 Joh.
III. 2. 3. Armad / meie olleme nüüd Jum-
mala lapsed / ja ep olle weel mitte ilmutud /
mis meie peame ollema; agga meie tea-
me / et / kui temma saab ilmunud / meie
temma sarnatsed peame ollema; sest meie
saine tedda näggema nenda kui temma on.
Ning igga üks / kennel lotus temma peale
on / se puhastab ennast / nenda kui temma
puhas on. Seäl on äggawenne au ning
hingaminne teigest waerast. Kol. III. 4.
2 Tes. I. 6. 7. Joh. Sal. II. VII. 15-17. XIV.
13. XXI. 4. Kes nüüd Jesusfega surewad /
se on / omma patto hädda tundwad / kahheses
wad / need peawad temmaga siin uspo läbbi /
ning teises ilmas pallest pallesse tedda nägges-
ma ning temmaga ellama. Kes siin temmaga
kannatawad / need peawad temmaga kui kum-
ningad wallitsema siin ilmas ülle kurrati /
pattude / ning ülle kurrade inimimeste hirmu-
tamisse ning arowatusse / et nemmad neid ei
karda / sest et Jesus meie heaks neid on ärrawoit-
nud / ning ifka weel ärravoidab. Teises ilmas
peab se kunninglik au diete arowalikkuks sama.
Joh. Sal. II. I. 6. XXII. 5. sega peame meie
siin

siin ilmas rahhus ollema / mis Jummal nenda pähhas kirjast fultat.

II. Pangem tãhhele / misfuggused need on teiseks / kes ei woitle diete.

Need / kes ei woitle diete / on kahhesuggused: Üks suggu on need / kes ei usuge / et Jesus on Kristus / Jummal Poeg / keige mas ilma Dnisteggia / needsinnatsed on Tõrsts rahwas / keisfuggused muud pagaganad / ning ka Juda rahwas / need salgawad ka su sannaga / et Jesus Kristus innimeste lunnastaja on. Teine suggu on need / kes kãl kelega tunnistaswad / et Jesus on nende lunnastaja / agga temma selge sanna ei armasta nemmad / sepãrast ei wotta nemmad ettegi omma sãddame kura just tunda ning kahhetseada / jãrwad meel omma ennese ning teiste holetumatte innimeste himmude jãrrele ellama / nemmad ei tea diete / mis pat on / ning kui hirmsad need pattud on / ei usuge mitte / et nemmad Jesusse wãde lãbbi patto peãle woiwad woimust sada; misfuggused on keis walle risti-innimesed / kes on ristitud / kuulwad kõrwadega Jummal sanna / ning kãiwad ka Jesusse laual / agga nemmad ellawad ehk arwalikfo pattude sees / ehk sallaja pattude sees.

1.) Misfuggused on need walle risti-innimesed / kes arwalikfo pattude sees ellawad? R. fule

fule sedda pühha Waino suust Kal. V. 19.
20. 21. Arwalikkud on lihha te-ud/need
on needsinnaſed: abbiſſorikminne/horus/
rojus/ kimalus. Bodra Jummalas te-
nistus/ noidus/ wäen/ riid/ wihhaſ-
teſſemiseſed/ suur wihha/ riidlemitſed/
tapluſſed/ walleſſepetamiseſed. Kadde-
duſſed/ tapimiseſed/ liigjominne/ praſſi-
minne/ ja mis nende ſarnatſed on/
mis minna teile enne ütlen/ nenda kui
minna ka enne ollen ütelnud/ et/ kes ni-
ſugguſt terwad/ ei pea Jummalas riik
pärriſa.

2.) Misſugguſed ellawad ſiis ſallaja pattude
ſees? Koſtm. ſedda õppetab ka pühha Wain
2 Tim. III. 1-4. Kellel on Jummalas kar-
tuſe näggo/ agga temma wägge ſalga-
wad nemmad ärra/ ja niſugguſte eest
hoia ennast. Kes peält nähha on waggad/
ning arwawad ennast Jummalas lapsed olle-
wad/ agga nemmad ei tunne/ei tahhagi uſku-
da/ et nende ſüdda ni wägga kurri on/ ning ei
otſi Jeſuſe läest abbi omma karwaluſſe
waſto/ waid otſiwad niſugguſed walle-õppetä-
jad/ kes nende wäljaspiddiſe waggaduſſega
rahhul on/ning neile ſedda teed taewa pole häſ-
ti laſaks terwad/ et neil ep olle tarwis kangeſte
ning allati woitelda ſeigede pattuſte kombine-
ning omma ennaste ſüddame karwaluſſe waſ-

to; needſinnatſed ſawad wiſhhaſels nende peäle/
 ſes Jummalala ſannaſt kulutawad / et nemmad
 ſedda wiſi ei ſa önsaks/waid et neil tarwis läh-
 häd Jummalala ſanna ning raſke palwega al-
 lati ning diete woitelda. Nendefinnaste in-
 nimeste kurjad nou-ud ning mötſed on Jumma-
 la ſanna ammogi älleſkulutanud 2 Tim. IV.
 3. 4. ning Lit. I, 16.

3.) Kes on ſiis need/ſes küſ woitlewad/agga
 diete ei woitle? Koſtim. need on needſinnatſed/
 ſes haſkawad Jummalala ſanna heal meel kuul-
 ma/kiitwad ſedda wägga/kui Jummalala ſanna
 ſelgeſte kulutakſe; agga kui Jummal neid
 tahhab ſata omma ſüddame kurjuſt ikka parre-
 minne tundma/et nemmad ka woikſid moiſta/
 et Jummalala arm weel paljo ſurem on; ehk kui
 nemmad willetsuſe / teotusſe ehk mu hädda al-
 la ſawad / ſiis nõrguwad nemmad ärra / ning
 ei uſu mitte / et Jummal tru ning tõſine en/
 ſes ſedda ſanna ei wotta taggaſi / mis temma
 neile tootab / ſes pattuſt pödrwad ning haſka-
 wad woitlema ning kannatama / ning julgeſte
 temma läſt abbi ootima. Meis ätleb meie Is-
 ſand Jeſus Kristus Luk. VIII. 13. Need rahk-ma
 peälſed on need/ſes/kui nemmad kuulwad/
 ſedda ſanna küſ rõmoga waſtorwotwad /
 agga neil ei olle mitte juurt; ärriteſſeks
 aiaks uſtwad nemmad / ning küſatuse
 ajal tagganewad nemmad ärra. Waat
 niſugſ

nisuggused hakkawad omma hinged eest mure
retsema ehk woitlema; agga et nemmad ei-lad
on / ning ei tahha omma ehk Jeesusse risti mure
te ennese peale wotta / egga kannatlikkud olla /
egga Jummalale kaeft abbi kindlaste otsida ning
rõõmsaste ota / sepärrast ei woitle nemmad mitte
diete / ning ei usu Jummalale sanna kindlaste.

4.) Kas siis Jummalale sanna õppetab / et
need / kes diete tahtrwad woitleda ehk omma hinged
eest murret kanda / peawad paljo hädda kann
natama / ning süski rõõmsad ollema? Kostm:
Ja peawad hea ning rõõmsa melega. Kule /
mis Jummalale sanna õppetab: Lõõg: XIV. 22.
(Õõõ Apostlik) kinnitaskid Jüngeride hinged
ja mainitsekid neid uso süsk jada / ja et
meie mitme woitlestuse läbbi peame Jumi
mala risti minnema. Rom. VIII. 29. 2 Tim.
III. 12. ja süski Wil. IV. 4. Olge ikka rõõm
sad Jeesandaks: ta ütlen minna: olge rõõm
sad. Kes sedda ei usu / se ei woitle diete ning
lähhab omma sü läbbi hukka / sest Jummal on
tru ning ei woi ennast ärrasallata / se on / tem
ma ei tahha ei woige neid abbida jätta / kes
temma sanna usurwad ning palwega ikka tem
ma pole holdwad. Pangen nüüd ka lähhi
delt tähhele / mis iggawenne kahjo se peale
tulleb / kui jannimesed ei woitle / ehk ka diete ei
woitle: xi salm. Kui meie ärrasalgame /
E

Se on/ kui meie Jēsusse sanna ning wāggi/
mis temma meile on tootanud/ ei usu/ waid
usume omma rummala sūddame mõtteb/
ning mu kurja innimeste juttud/ siis tahhab
temma meid ärrasalgada. Se on parra-
go Jummal! üks iggawenne lahjo/ sēst
kēdda Jēsus digusse polest ärrasalgab/ ehk ei
tunnista ommaks/ selle peäle tulles ilmaotsa-
ta wallo ihho ja hinge polest.

1.) Kas Jummal sanna tunnistab/ et Jē-
sus wottab ärrasalgada ning omma rõmo ri-
ki kēlda neile/ kes ei woitle/ ehk ka neile/ kes
diēte ei woitle? Kostm. Kule mis Jēsus ütles
Matt. VII. 11. 22. 23. Need ei sa keil/
kes minno wasto ütlerwad: Jēsand/
Jēsand/ taewa riki/ waid kes minno
taewase Jēsa tahtmist teeb. Paljo üt-
lerwad minno wasto sel pāwal: Jē-
sand/ Jēsand/ eks meie olleme sinno
nimmel ennekulutanud/ ja sinno nimel
kurjad waimud wālha-aianud/ ja sinno
nimmel paljo wāggewaid teggusid teinud.
Siis tunnistān minna neile: minna
ei olle teid weel ellades tunnud: tagga-
nege ärra minnust teie kurjateggiad.
Matt. XXV. 41. Kui Jēsand Jēsus taewast
ilmub omma wāde Ingliseega. Dulleid-
gega maksta nende kätte/ kes Jummalat
ei

ei tunne / ning kes Jhesanda Jhesuse
Kristuse Ewangeliummi sanna ei kule.
Need peawad nuhtlust kannatama / ig-
garwest hukkatust / ärraheldetud Jhesanda
pallest ning temma wõe auust.

2.) Kas on se siis ni suur kahjo? Kostm.
se on ni suur kahjo / et ükski ei woi siin ilmas
sedda diete moista egga üllestägida. Agga
kes tark on / se wõitleb kowwaste / ning usub
kindlaste / mis Jummal sanna seft surest kah-
just ning wallust kulumab. 2 Tess. 1. 8. 9. kui
Jhesand Joh. Sal. N. XXI. 8. 15. Agga ar-
gade ja usmatummatte / ja hirmade
ja tapjatte ja wärrameeste ja nojade ja
wõdra Jummal teenride ja keige walle-
sikkude ossa peab se tulle ja weewliga põl-
lewa järwes ollema / se on teine surm.
Agga oues on need koerad / ja need nojad
ja need hora-mehhed ja need tapjad / ja
wõdra Jummal teenrid ja keik / kes wallet
armastawad ja teiwad.

Se armas helde Jhesus / meie dige ning ülle
Koolmeister ning Oppetaja / andko meie keiki-
le omma pähha Waimo rohkestes / et meie
doppime selgeste moistma I. Kuida meie pea-
me diete wõitlema / ning omma hinge eest
murretsema / ning mis suur kasso seft tulle jub-
ba siin ilmas ning seal iggarwest. Lemma

selles

Handwritten in left margin:
 In 1737. Enfa, da 6 år gammal
 23. Mär. Br. Filia
Handwritten at top:
 Geströmta :: (P. 12)

Elletago melle II. Res need on / ses ei woitlet
 ehf ka / ses diete ei woitle ning mis hirpus
 ning iggawenne kahjo se peäle tulleb. Uks
 nisuggune / ses diete ehf Jummalu nou ning
 tahtmissä järrele on woitelnud / on meie dnmis
 Kaplan ning koolmeister olnud / kelle tehha
 meie olleme tulnud tänna mahhamatma.
 Kui wägga Jesus innimeste hinged offid on-
 saks teggema kui se illem / dige ning hea kars-
 jane / sedda dppime meie ka selle dñsa ello põl-
 west. Temma issa on üks dppetaja Some
 maal / ning on tedda / nenda kui seige wag-
 gade wannamatte kohhus on / temma lapse
 põlwe sees koli pannud. Agga kui fue aasta
 eest kolmakkümment sin maal södda sai tous-
 nud / siis wiis üks pealik tedda salla mahto
 some maalt Riga lina / kui temma kümme-
 konna aastane olli; tedda widi nenda pool
 wäggise / ja temma issa ei sanud mitme aas-
 ta sees teada / kuhhopole poeg olli widud / kas
 ta pididi ollema ellus ehf surnud. Sefinnane
 pealik on tedda Riga linas koli pannud / ning
 saks aastat enne katko ennesega Pohla male
 winud. Seäl on temma ühhes hirmsas lah-
 hingis omma issandaga olnud; se issand on
 mahhalastud / agga se sullane jäi ellusse / sest
 Jummal tahtis tedda ominaks lapses ning
 sullasets tehha. Süski agga sai temma wan-

B
 gi
 ag
 ta
 we
 üh
 ma
 he
 pe
 we
 la
 ag
 ja
 ra
 D
 K
 ha
 tu
 im
 üf
 ja
 su
 me
 pä
 al
 fi
 fo
 an
 h

Beati ✠. (to Frosteri) 37

gifs / ning peäsis ühhe seltsiga wangist lahti /
agga need waenlased aiasid neid takka / muist
tapsid nemmad / muist wiisid nemmad jälle
wangi. Agga meie õnnis foolmeister peäsis
ühhe wodra ma tallopoia abbi läbbi / kes Jum-
mala pühha nou järrele tedda ühhe augo sisse
heitis omma oue peäl / ning mattis sedda auko
peält. Finni. Seält läks temma hädda ja
waewaga ilma rideta / pool allaste kest waen-
lastest läbbi ning sai aasta takka jällewangis;
agga seält peäsis temma pea / ning tulli Mar-
jama kihhelfonda: Seäl wottis üks aus här-
ra tedda wasto / panni tedda meie firriko jures
Jummala sanna kuulma ning õppima.

Se armolinne Jummal ning meie helde
Jesús hallastas selle õnna peäle / et temma
hakkas omma rummalust ning patto hädda
tundma ning et temma enne es olle bige risti-
inimenne olnud. Se peäle wottis temma küt
üks ärrakaddunud lammas omma kalli kar-
jasse heäle kuulda ning sest aiast on temma
surmani head usso wõitlemist wõitelnud. Es-
malt olli temma Larto maal lapsi õppetama /
pärast olli temma foolmeister Albo moisa-
al: ning wimaks tulli temma seie male ning
kihhelfonda / kui tedda kutsuti Kaplani ning
foolmeisteri ammeti peäle. Nenda on se meie
armolise Jummal tahtminne olnud / et tem-

ma
har legit. vi. M. 7. p. 17.

ma siin piddi waimolikkust surmaſt peäſema /
ning waimolikko eht uſſo ello ſama ; ſiin pids
di temma ſa ihholikko ſurma läbbi iggawesse
rdmo ſiſſe minnema. Sedda kulutan min-
na teile / et keik / ſes minnoga püüwad diete
woitelda uſſo woitlemift / wottakſid au / tituſt
ning tanno anda ſelle ſure hinge Kariatſele
Jeſuſſelle / ſes ni ſure holega need ärrakaddu
nud lambad ofſib / ning moitſtab neid omma
ſure wäega hoida ſeigefurema hädda ſees / ſen
ni kui temma neid kätte ſaab / ning omma ol-
lade peäle wottab.

Oh arimad kuuljad / ärge peſſe ennast miſ-
te / kui teie parrago Jummal ! tännini ſurema
hulga poleſt ollete teinud. Se diſe uſt ep
olle mitte üſs tühhi mötte / waid üſs kange
woitleminne. Keſ Jummal ſannast ei holi /
ſes ei pallu Jummalat ſüddameſt / et temma
öppiks omma rummaluſt ning ſüddame kur-
juſt ſelgeſte tundma ning kahheſema ; ſes
peälegi arwalikko pattude / eht ſallaja wiſha /
kadduſſe ning monne mu kurja mötteſſe
ſees ellawad / need ei woi mitte Jummalat riſi
pärriſa. Sedda tunniſtab ſe kolm-ainus
Jummal / ſedda on mia-ſſima algmiſſeſt Jum-
mala ſanna ning kääſo peäl keik waggad uſt
nud / ning keik Jummalat ſullakeſ ſure holega
kulutanud ; agga iggal alal kaebawad nem-
mad :

mad: Rom. X, 16. Nemmad on ofsinud need
rummalad ning kangelælsed iggawesjefst huf-
fatusjefst peasta Jummalala sanna lābbi / et
nemmad piddid nende filmad lahti teggema
2c. Segg: XXVI, 18. Agga nende parras
pall on olnud / et ma-ilm se heateggemisse
eest neid wihtanud ning teotanud; 1 Kor. IV.
12, 13. agga Jummal on neid iffa teotanud /
ning wimaks feigest hāddast ārrapeastnud.

Sedda on meie õnnis Kaplan ning fools
meister kül latsnud ning tunnud. Sest et
temma omma Jesussega pūdis ūhhes nouus
ning meles olla / sepārraft ei sūndind temma
mitte ūhte pelialiga. Et temma Jesusse iffe
kandis ning temma sannast kinni piddas / et
woinud temma wōdras iffes weddada uft-
matumattega. 2 Kor. VI, 15, 14.

Nikaua fui temma ma-ilma ehf holetus
matte innimeste ello kōmbed armastas / ni
kaua armastas ūks rummal teist; agga fui
Jesus tedda omma sanna ning Waimo lābbi
ma-ilma ellust ārrawallitjes / siis hakkas ma-
ilm tedda naerma ning wihtama / fui Jesust
naerti ning wihtati; ning sedda on se helde Jes-
sus omma laste rōmuls ning usso kinnitas
misjeks iesi emekulutanud Joh. XV, 18 20.
Kui ma-ilm teid wihtab / siis tedde et
temma mind enne teid on wihtanud.

Ollefsite teie ma-ilmast/ siis armas-
taks ka ma-ilm omma; agga et teie ma-
ilmast ei olle/ waad minna olle teid ma-
ilmast ärrawallitsenud; sepärrast wi-
tab teid ma-ilm.

Mõttelege se sanna peäle / mis minna
teie ollen ütelnud: sullane ei olle surem
omma Jēsandat / on nemmad mind tab-
katusanud / nemmad kiusawad teidki
takka. Joh. XIII. 54-57.

Se keige raskem on minno meles / et ka se
surem hulk teie seast omma wallatussega ted-
da waerwanud / ning saggedaste tamma meles
pahhandussels wasto offa teinud. Oh teie
waesed / kes teie ei tahha selget õppetust sall-
da ! Kellele tete teie suremat kahjo ? Kui teie
nenda jate Jummalas armo sanna põlgma. Eks
teie omma sū lābbi lāhhā iggawesse tullesse ?
Teie ei olle mitte üksipäinis omma dñsa kool-
meistri waad ka Jēsus isse kuruwastanud ning
ärrapõlgnuud. Luf. X. 16. Jummal on tedda
teie annud kui dñhe kalli warrandusse / agga
teie ei wotnud tedda ning Jummalas sanna was-
to/nenda kui õige kuuljatte kōhhus on/ning seft
tulles se raskem sū / et teie iika rummalamaks
lāhhāte ning ei õppi õiete moistina / mis teie
hingē heaks tulles. Kule mis Jēsus ütles
Joh. III. 19. Se on se hukkamoištamine /
et

et se walgus tulnud ma-ilma sisse / ning
need innimesed armastasid sedda pim-
medust ennast küt sedda walgust / sest
nende te-ud ellid kurnjad.

Sedda ei ütle ma mitte / et teie peate hül-
kaminema / waid sepärast et teie omma-
hirmsast patto unnest wottaksite ülesärkada;
sest nenda ütleb pühha Waim. Ewes. V. 14.
Jummal andko / et teie waeste süddamed
wottaksid pehmenaks lüa / ning et teie ka
seisnaksite mainitsusse wottaksite ommas süd-
dames tallele panna / ning omma süddame-
likko pattustpõõrmisse ning tõõsise mele pars
randamisega Jummalat / keit pühhad inglid
ning ka mind rõmustada. Kes agga mitte
ei tahha omma patto kurnjust õppima tundma /
egga palwega kornwaste ning diete woitelda
ning Jesusse pole hoida / se ei pea ka mitte ei-
lo fronti sama.

Süiski on monningad / Jummal tännatud /
et käl piisut / parrago Jummal! kes omma
hinge eest on halkanud murretsena; mis se
helde Jummal selle õnisa Kaplani ning kool-
meistri õppetamisse läbbi teile on head teinud /
se eest tännage Jummalat / ning palluge
minnoga / et Jummal seie ning mu paiko
ikka tahhaks nisuggused õppetajad läffitada /

ning ommo armo andettega ehhitada / kes ig-
gapääd isfi sure hõlega püüdnud õiete wõl-
telda / et nemmad ka ommad kuulsad se õige
uuso wõitlemisse tee peäle wõiksid juhhatada.
Wõitlege teie isfi Jeesusega palludes ja õhka-
des / armastage heal meel Jummalat sanna;
hoidke ennast ma-ilmast kurtse selsi ning nou-
est; 1 Joh. II. 15. 16. 17. ärge armastage
ma-ilmast. ärge kartke kurtse ning kurtade
innimeste wiha / waid olge ikka julged Jeesus-
se armo ning tootuse sanna peäl Joh. XVI.
33. Ma-ilmast on teil abhastust; agga
olge julged / minna ollen ma-ilmast ärra-
wõitnud. Ebr. XIII. 5. 6. Jummal on
aittelnud: minna ei tahha sind mitte jät-
ta / ma tahhan sind paigaste mitte mah-
hajatta. Kannatage ning ofsi ge ikka abbi
Jeesuse läsi / kellel keik meelwaid on antud
taewas ja ma peäl teie heaks / seft. Jak. I. 12.
Onnis on se mees / kes kiusatusi kannat-
ab / seft kui temma saab selgeks sanud /
siis saab temma ello kromi / mis Jeesand
on tootanud neile / kes tedda armasta-
wad.

Kui meie tahhame diete woitlesda ning sur-
mani kangede Jeesuse põle hoida / siis lähhab
wägga kannatust tarwis. Cor. X. 36. 37. 38. 39.

2104-

Arwage isfi / kui maggus se on parrast / kui
surn tulles / ja üks õige usko woitelja. woib
kummatagi wimalis arrawoita ning allanklik-
ko süddamega julgeste ütelda: 2 Tim. IV. 7.8.
Minna ollen head wottlemist woitelnud /
minna ollen jooksmist lõppetanud / minu-
na ollen usko piddanud.

Peäle se / siis on minnule tallele pan-
nud õiguse kroon / mis minnule se Jes-
sand / se õige lohtomoistja sel päwal tah-
hab anda; agga ei mitte üksipäinis mul-
le / waid ka teisele / kes temma ilmu-
mist armastawad.

Vihje Ebr. XIII. 20. 21.
In Gratia

2. Agga se rahho Summal /
(kes surnust on wäljatonud
sedda lammašte suurt karjast y
iggawesse seadusse werre läb-
bi meie Jessandat Jesust)

1. iyt In Gratia
In Gratia, Eristus, Iustus.
gott ist wirtlich, Eristus ist wirtlich.

- II.) Se walmistago teid teiges
heas töds temma tahtmist teh-
ba ning saatto teie sisse sedda/
mis temma mele parrast on/
III.) Jesusse Kristusse läbbi; Sel-
lele olgo au iggawest ig-
gawessels aiafs.

II.) Überg Amen!
Lizny Elni
Gm.

III.)
Ludwig
Ziel und für die
fertig werden wir
In dem feinen Gott
Lob, und dem Kaiser.

Kafs Gurma Paulo.

Jesus meine Zuversicht.
 Wif: Armas Jesus amwila.

1.

Jesus / Dantteggia /
 Du mo lotus / tunnt ellan /
 Sedda tean; temmaga
 Minna wägga rahbul ollen.
 Eht tal surma hirmutussef
 Mule saarwad abhaetussef.

2.

Jesus / mo ün / ellab weel /
 Eest ma saan fa elo nāhha /
 Ellan pōrrast illa seāt /
 Surm ei woi muſt hirmo tehha /
 Mo pea Jesus mind ei tahha
 Omma llet jātta mahha.

3.

āhheſ ollen temmaga /
 Jagawente lolloantud /
 Omma uſſo tēga
 Temma tälge hirmutandud /
 Et surm ei woi hirmutada
 Mind / ei temmaſt lahhatada.

4.

lihha ollen / pean fa
 ātatef d jälle pōrmute ſama
 Sedda tean / ſieſt ta
 Mind wold muſſaſt āratada /
 Et wein temma aumetussef
 Jitta olla temma jureſ.

5.

Jummalat ſie id-eſte
 Eaan ma emmaſ lihhaſ nāhhaſ
 Sedda uſſun hindeſte /
 Eſt mo Jummal wold llet tehha.

Ka ses ihhus iggaweste
Nāda ma Jesust maggufaste.

6.

Elle woin minna selgeate
Damma helde Jesust endas/
Pallawats ta dēte
Lemna armastusfes minnas
Agga teit se lahtab minnast/
Wits en tal wigga pattust.

7.

Wits sijn mittab ārdaste
Du seāl rēmas Jesu sālles/
Pōrmase mind sūmteate/
Sures au-us tousei āles/
Eitin ma ine waene oden/
Waimoliti seāl ettetullen.

8.

Dh ma tittmedl olge teāl
Riddmsad / et teit Jesu tannab/
Ātra olle tarb / mo meel/
Jesu surmas ello annab/
Kut se wittime pāosan hūab/
Dawast latsuda teit pūab.

9.

Raerge hana pttmedust/
Raerge surma / pōrgo hīmo/
Jesu satat rōmstust/
Annab iggaweste armo.
Lemna lōppetab teit waetwa/
Wub teit ommas selstis tarwa.

10.

Ihhalbage sūddamest
Patto himmst lahel sada/
Wotte aegsast teigesi wāest
Damma Jesust armastada.
Eitina noubo teit sūdda/
Kus ip olle tarra hūdda.

Wenn

Wenn ich in Todes Nothen bin.
 Wis. Kui surma tund on ukse ees etc.

1.

Elli olen surma hädä sees
 Ning tustti nou ei leia/
 Ellis otsta Jesu hawades
 Ning surmas abbi sada.
 Seält leian nou ning abbi täl
 Mo raste patto teema al/
 Ka surma / pdego wasto.

2.

Et hädä moi sin ilma peäl
 Al paljo wallo fata /
 Mis Jesu surm ning hawad teäl/
 Et jouats parrandada.
 Ta surm mo ello / lasse la/
 Mo lotus / abbi teelmata
 Mo au / mo kroon ning warra.

3.

Za tässi / jalgo sirutab /
 Mo pattus wottab lenda /
 Za omma pea nõrgutab
 Suud mulle heldest anda,
 Za lassib jälge piatada/
 Et selle seisi woin matada/
 Kui wägga helde temma.

4.

Se ilge armo uto on se /
 Mis ulla seisab lahtil.
 Kui Noal oli hädä tä
 Ning temmost laewa tehtil /
 Et apputusfest peasis ta
 Ellis omma naese / lastega /
 Ni peästwad Jesu hawad.

5. Riid

5.

Niis tabhan miana diete
 End ista warful bolba/
 Kui õnest puust ärs linnole
 Weid tuisus asset leida
 Ni tanak / kui se waltseks iäd /
 Ni mo hing ello puuse iäd.
 Se ello pu en Jesus.

6.

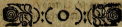
Kui Moses lotowa taljo löl /
 Et wäljajooftis wessi /
 Ni Jesu tälge pieteri/
 Kui oli podud rieri /
 Seält joetis wetti / wessi ta /
 Se pällitas on lõpinata /
 Mis jabbutab mind sarmata

7.

Mis! anna õnsast lahtuda/
 Oh Jusa! tõrgest taetwast/
 Oh! Jesus õnnisteggia /
 Mind prasta surma waen
 Oh pähha waim! uks lahti te/
 Mi iggawese elluse
 Mind armo taewa jure.

8.

Nüüd tunnen rõhho / rõmo fesi/
 Et sa mind lannastanud/
 Keit karwadus mo süddamest
 On nüüd se ärra samud
 Mo hing et ülmise / Jummal ta
 Wüb pähha ingli seltsiga
 Sind taewa riigi fesi.

Oratio Dominica.

Issa meie, ke jarralled ta-ewas, püh-
kistatud sago sinno nimmi, tulgo
meile sinno riik, sinno taktmenne
sündko kui ta-ewas ninda ka
ma pääl, meie iggapäwaft lei-
ba anna meile tänapäaw ja
anna andeks meile meie wöl-
lad, kui meie andeks anname
omma wõlgalistele, ja ärra ja-
ta meid mitte ki-usatuffe sif-
se; waid päästa meid ärra
kuriaft; sest sinno pärralt-
on se rük ning se wäggi ning
se au iggawest. Amen.

Ob und Gott, Herr
und Vater, der du
väterlicher Göt-
ter Vater, der du
heiliger Geist, der du
unser Herr, der du

Allegor armigwalgus. *You fight your enemies*
Oh sinna atmas Iummah, mind armist walgust.
Sest et na ollen rutual, cho suddant uenda,
ma so iure iouan, totakmift taxa roran
mind aila idiggewast. Amen

1706

1 Oct 1944

Das Meer ist sehr warm. Windig; von Ostlich in
die Nord. Gewinn hoffen auf Reis, da die
man Kaufmann kommen; denn viel werthvoll
wird, die Reis, Meer, fischen. Gal. 9, 10. 8.

Lobet den Herren, der zu Zion wohnt;
verheißet uns, und von Sion sein Heil.

Meiner Seele Bischof und Gott, mein Herr,
 mein Gott; wenn es ist, so ist es,
 wenn es ist, so ist es, so ist es!

Pl. 49, 3

Charles Field

Spes mea Jesu

Glenn - Denver

4 Jack. N. H. 10.

Ueber das Gaiß David und das die Vinger
zu Jerusalem will ich dir zeigen an dem Gaiß,
zu Jerusalem und das Gaiß.

Armas Jēsus heida iarmo meie peale ja mei
ma peale ning anna meie rohketele
süno Waimo et se meid walmistaks
süno teistusteks ning auuks ja
meie eneste ning meie Ma Annis-
tusteks. Amen. Joh. Georg Zorge.

Σύμβ. των Αρσενικών (αφθ.)

Joh. Georg Borge

Halle d. 29 Maji.

Maji
Gal. IV, 6. Abba Iffa

Adm. J. Fals

Die Vollständigkeit der Beschreibung ist
nicht zu bezweifeln. Zahl: 1. Trin. 4, 5.
2. 30. Jan. 1835 in Göttingen. Carl Althaus.

Joh. 1. v. 29 et 36.

Wata, se on Fummala Tal, Kes
Ma-itma Pattud ärrä kannab

Malae

Herr. Joh. Fr. Lorenz

Die xxiii Martii. Torma-Torpatsen.

Anno MDCCXXVII. *Lingna.*

Dec. 2. 25.

Ja wata, iino inimenne olli temsalomas, xalle
nimmi Simeon, ning te inimenne olli orge ja
jummalakarlik, ja otis Israheli rōmo, ja
pakka Waim. olli temma peäl.

Spindel Dam Boorn Hecker van
Lo Lijonius

3. Es ist nicht
von der, der sich König
und die Kraft und die Kraft
Liebes mit der Liebe, Hall.